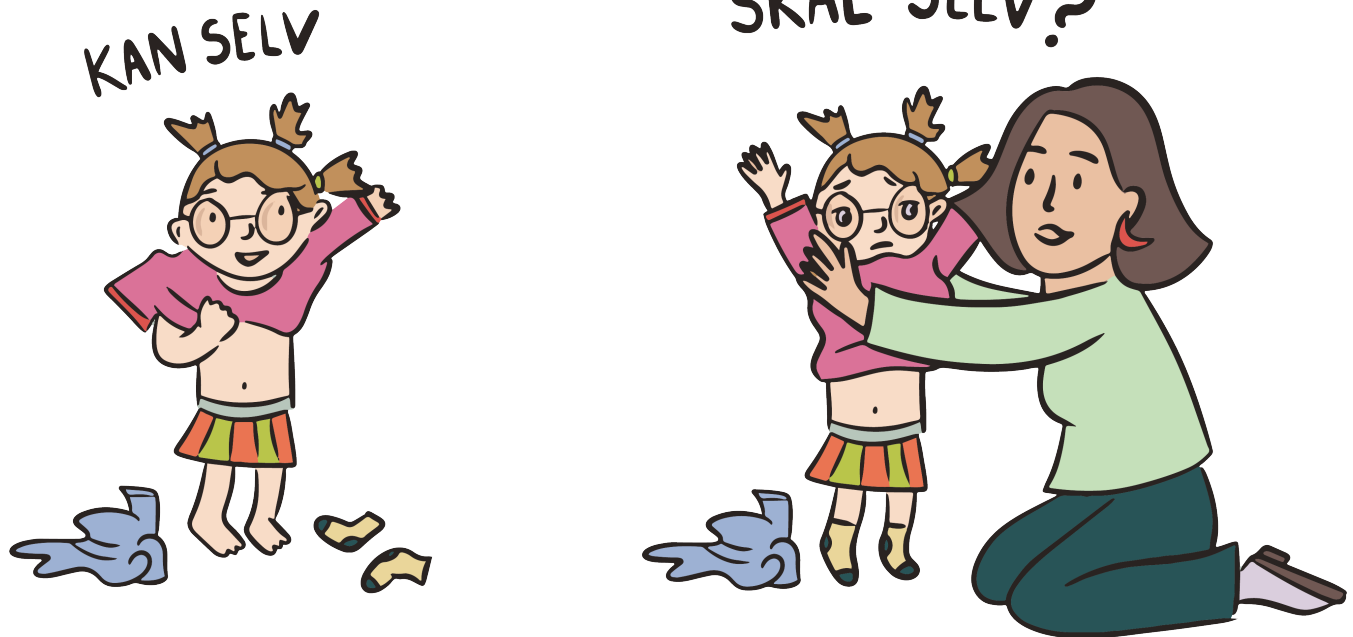

”Kan selv, skal selv”

Af: Janne Østergaard Hagelquist og Maria Bligaard

”Det gavner både barnet, hverdagen derhjemme og det pædagogiske personales arbejdsmiljø, når barnet *kan selv*” sådan skriver arbejdstilsynet i en pjece fra 2023. ”Det giver børn selvtillid og succesoplevelser, når de *kan selv*, samtidig med at det øger deres motivation for at lære mere” (Arbejdstilsynet, 2023). At hjælpe børn til at blive selvhjulpne, selvsikre og selvstændige må altså i og for sig siges at være særdeles vigtigt. Men spørgsmålet er, om den pædagogiske strategi ”*kan selv, skal selv*” er kommet til at fylde for meget i den danske pædagogik?

Med afsæt i et tilknytningspsykologisk perspektiv har børn først og fremmest brug for at blive mødt af tilgængelige, responsive og stabile voksne. Det vil sige voksne, der forstår barnets perspektiv, intentioner samt behov og dermed formår at understøtte barnets tilknytnings- og udforskningssystem (Cassidy,

2008). At *kunne selv* må i høj grad siges at relatere sig til barnets udforskningssystem. Men hvad så med tilknytningssystemet og evnen til at bede om samt opsøge hjælp, når man ikke *selv kan*?

Børn udvikler forskellige tilknytningsstrategier til at mestre det liv, de begår sig i. Disse strategier afhænger i høj grad af, hvorledes de er blevet mødt og mødes af deres primære omsorgspersoner. Inden for psykologien taler man blandt andet om tre forskellige typer af forældreskab:

1. **Autoritativt forældreskab:** En opdragelsesstil, hvor varme og støtte kombineres med klare regler og forventninger. Forældrene er lydhøre over for barnets behov og meninger, men sætter samtidig grænser. Denne stil anses ofte som den mest effektive, fordi den balancerer kontrol og frihed.
2. **Autoritært forældreskab:** En opdragelsesstil, hvor forældrene er meget kontrollerende og stiller høje krav samt viser mindre varme og støtte. Fokus er på disciplin og lydighed, og der gives typisk ikke meget plads til barnets egne meninger eller autonomi.
3. **Eftergivende (Laissez-faire) forældreskab:** En opdragelsesstil, hvor forældrene er meget varme og støttende, men sætter for få regler eller krav. De lader barnet styre mange aspekter af deres egen adfærd, hvilket kan føre til mangel på struktur og grænser.

Børn af forældre, der primært har benyttet en autoritær opdragelsesstil, kan altså i højere grad have brug for at lære at opsøge hjælp frem for at *kunne alt selv* (Bowlby, 1988). Dette vidner således om, at det pædagogiske værktøj ”*kan selv, skal selv*” ikke blot bør følges i blinde, men at det pædagogiske personale også bør være opmærksomme på barnets tilknytningsstrategier, samt hvorledes disse har betydning for det videre relationsarbejde. Arbejder man eksempelvis med børn, der er utrygt tilknyttede, kan man opleve deres manglende erfaringer med, at voksne er trygge baser, hvor de kan opsøge hjælp. I sådanne situationer vil det være yderst u hensigtsmæssigt at påvirke barnets udforskningssystem. I stedet vil den vigtigste opgave være at fokusere på at skabe tryghed, sikkerhed og tillid for barnet.

I forlængelse heraf opstår spørgsmålet om, hvorvidt man som barn *selv skal*, blot fordi man *selv kan*? Det senmoderne samfund må i høj grad siges at være kendetegnet ved konstante forandringer og

præstationer, hvor det forventes, at mennesket er udviklingsparat, selvstændig og robust (Nielsen & Tanggaard, 2018). Faren ved et for stort fokus på det pædagogiske værktøj ”*kan selv, skal selv*” kan derfor være, at børn allerede i institutionerne oplever, at de skal kunne præstere for at kunne følge med. Der mangler således blik for, at det er okay at søge hjælp eller opgive, selv hvis man faktisk godt selv kan. Fordi man i livets mange facetter, opgaver og situationer kan have brug for, at andre træder til, hvad end man er barn eller voksen. Manglende ressourcer og øget behov for selvhjulpenhed ved børn overser således nuancer, hvorfor det er vanskeligt at mentalisere det enkelte barn her og nu.

Konklusion:

"*Kan selv, skal selv*" kan være et vigtigt pædagogisk redskab, når det bruges med omtanke. Det er vigtigt, at børn har mulighed for at lære og eksperimentere, men det bør ske i rammer, hvor de stadig får tilstrækkelig støtte og vejledning fra forældre eller omsorgspersoner, som viser dem, at det er ok ikke altid at kunne selv – også selvom man tidligere har kunnet. Det er altid ok at bede om hjælp. Balancen mellem autonomi og støtte må altså siges at være altafgørende.